

ECON1210 – Våren 2011

Foreleser og emneansvarlig

Tone Ognedal, rom 1108

tone.ognedal@econ.uio.no

konferansetid: mandag 11.15-12

Følg med på emnesiden:

- **Leseveiledninger**
- **Oppgaver**
- **Beskjeder**

**Gå på seminar og løs oppgaver til hver gang
Finn noen å løse oppgaver sammen med**

Lærebok:

Microeconomics, Bernheim&Whinston

Øvrig pensum: se emnesiden!

Analysere hvordan aktørene reagerer på endringer i økonomiske betingelser, som priser og inntekter.

- **Jobber vi mer hvis skattesatsene senkes?**
- **Sparer vi mer når renta øker?**

Optimering = Velge det beste blant mulige alternativer ("Tilpasning")

- **Produsentene velger å produsere det kvantum som gir størst mulig overskudd (profitt)**
- **Konsumentene velger de varer og tjenester som gir størst mulig tilfredsstillelse, gitt inntekt og priser**

Vi skal anta rasjonelle aktører som velger det beste for seg selv

Hva med andre faktorer som driver oss?

**Ønske om respekt, status, god samvittighet etc
Og altruisme, ”sosial samvittighet”, ønske om rettferdighet**

Noen slike faktorer kan analyseres i standardmodellen

Verre med inkonsistente valg (ikke rasjonelle) som kortsiktighet, avhengighet, impulsivitet, gruppepress etc.

”Adferdsøkonomi” forsøker å utvikle mer realistiske modeller for hvordan vi foretar våre valg. Tas ikke opp i dette kurset, men les gjerne kapitlet Behavioral Economics (13) i B&W !

Knapphet

Samfunnsøkonomi handler om avveining mellom knappe goder

**Hvilke varer og tjenester skal produseres?
Knapphet på innsatsfaktorer**

Produsere hver vare og tjeneste med mest mulig effektivt: med minst mulig bruk av ressurser

Hvordan fordele varer og tjenester slik at vi oppnår mest mulig velferd ? Hvordan skal vi vurdere ulike fordelinger?

Varebytte/handel kan redusere knapphet: større velferd for samme mengde ressurser

Gjennomsnitts- vs marginalkostnader

Gjennomsnittskostnader (GK, engelsk: AC)
= Kostnader per enhet

Marginalkostnader (MK, engelsk: MC)
Grensekostnad brukes også
= Kostnaden ved å produsere en enhet mer

Hva er den samfunnsøkonomiske kostnaden ved en studieplass?

Gjennomsnittskostnad = Alle kostnader for alle studenter delt på antall studenter

Marginalkostnader = kostnadene ved å ta opp en student til. Vil variere med antall studenter.

Er det lønnsomt å drive et universitet?
Trenger *gjennomsnittskostnader*

Hvis ja – hvor mye?

Trenger *marginalkostnader*

Eksempel 1

En vare produseres i serier på 1000.

Enhetskostnader:

200 per enhet i første serie

400 per enhet i andre

600 per enhet i tredje

Gjennomsnittskostnad = 400

Enhetspris (p) = 420,-

Full produksjon? (3 serier)

Overskudd med 3 serier: $3(420-400) = 60$

Men: For 3. serie er marginalkostnaden 600, mens prisen bare er 420, dvs tap på siste serie

Overskudd med to serier : $2(420-300) = 240$

Mer om marginal-avveininger:

Se læreboka kapittel 3 !

Variable og faste kostnader

$t=0$: Låneopptak til maskin: 10 (mill)

Produksjonskostnader = 6

Forventa inntekter = 20

Forventa overskudd: $20 - 6 - 10 = 4$

$t=1$ Maskinen er kjøpt og betalt

Prisen lavere enn forventet: Inntekt = 12

Overskudd: $12 - 6 - 10 = -4$

Bedre å legge ned? Nei, ikke nødvendigvis!

L = maskinens salgsverdi på $t=1$
(likvidasjonsverdi)

Videre drift:

$$\pi = 12 - 6 - 10 = -4$$

Legge ned (selge maskin):

$$\pi^0 = L - 10$$

Legge ned hvis og bare hvis $\pi^0 \geq \pi \Leftrightarrow L \geq 6$

Merk at kostnaden ved maskinkjøpet (10) ikke er relevant for beslutningen om videre drift – det er fordi de påløper uansett.

Det viktigste kostnadsbegrepet:

Alternativkostnad (Alternativ-verdi)

= hva som må oppgis av andre goder

= verdien i beste alternative anvendelse

Hva er kostnaden (for student) ved å studere?

- **Bøker, studieavgifter og lignende**
- **Tapte inntekter (alternativverdien av tid brukt på studier)**

Sammenheng mellom knapphet og alternativkostnad:

For eksempel miljøgoder vs materielle goder

Budsjettbetingelser: Illustrere hva mer av et gode koster i enheter av det andre godet for de(n) som må holde seg til budsjettet:

Eks. Lite sykehjem har budsjett på 1,2 mill. Hver sykepleier koster 400 000 og hver hjelpepleier koster 300 000. Hva er *alternativkostnaden* for en hjelpepleier?

Svar: Et ekstra hjelpepleierårsverk koster $\frac{3}{4}$ sykepleierårsverk .

Budsjettbetingelsen for sykehjemmet:

$$B = 400X_S + 300X_H$$

X_S = sykepleierårsverk

X_H = hjelpepleierårsverk

Avveiningen mellom hjepe- og sykepleiere:

$$X_S = -\frac{3}{4}X_H + 3$$

Alternativkostnader

	Nord	Syd
Computere	5	1
Skjorter	100	50

Alternativ
bruk av
100 timers
arbeid:

Hva koster det å produsere en computer?

20 arbeidstimer i nord og 100 i syd

Alternativkostnad ved computer:

Nord: 20 arbeidstimer → 20 (skjorter)

Syd: 100 arbeidstimer → 50 (skjorter)

→ lavere i nord enn i syd

Hva koster det å produsere en skjorte?

1 arbeidstime i nord og 2 i syd

Alternativkostnad ved skjorte:

Nord: 1/20 computer

Syd: 1/50 computer

→ lavere i syd enn i nord

Ulike alternativkostnader gir grunnlag for handel (bytte)

	Nord	Syd
Computere	5	1
Skjorter	100	50

Alternativ bruk av 100 timers arbeid:

**Kostnad ved å produsere en computer:
20 arbeidstimer i nord og 100 i syd**

**Kostnad ved å produsere en skjorte:
1 arbeidstime i nord og 2 i syd**

→ Begge varer produseres "billigst", dvs. med minst bruk av arbeidskraft i nord.

Hvordan kan da nord tjene på å handle med syd?

Relevant for handel: alternativkostnaden, dvs. hva som alternativt kunne vært produsert

Alternativkostnad ved computer:

Nord: 20 arbeidstimer → 20 (skjorter)

Syd: 100 arbeidstimer → 50 (skjorter)

→ lavere i nord enn i syd

Alternativkostnad ved skjorte:

Nord: 1/20 computer

Syd: 1/50 computer

→ lavere i syd enn i nord

Computere produseres relativt billigere i nord

Skjorter produseres relativt billigere i syd

Nord har et komparativt fortrinn i produksjon av computere, Syd i produksjon av skjorter

Skal vise: Forskjeller i alternativkostnader gir grunnlag for handel

**Anta: Hvert land har 200 arbeidstimer.
 Bruker 100 enheter på hvert gode før handel.
 Mulig med handel som begge tjener på?**

Eksempel: Produserer en computer mer i nord og en mindre i syd.

	Nord	Syd
Produksjon av computere	6 (5) (+1)	0 (1) (-1)
Produksjon av skjorter	80 (100) (-20)	100(50) (+50)
Konsum av computere	5	1
Konsum av skjorter	120 (+20)	60 (+10)

→ Samme antall computere men flere skjorter, dvs **økt samlet varetilgang!**

P= pris på computer, målt i skjorter

Begge land tjener på handel når $20 \leq P \leq 50$

I eksemplet over: P = 40

Konklusjon: Ved å utnytte ulikheter i alternativkostnad mellom land (og mellom personer, bedrifter etc) kan samlet varetilgang økes. Hvert land produserer mer av den varen hvor de har lavest alternativkostnad.

Handel har redusert samlet knapphet!

Ulik marginal betalingsvillighet gir grunnlag for handel

Eksempel:

Steinalderøkonomi: kjøtt og nøtter (k og n)

To stammer, A og B.

A har mye kjøtt, B har mye nøtter

A: villige til å betale 2 kg kjøtt per kilo nøtter

**B: villige til å betale 1 kg kjøtt per kg nøtter ,
dvs vil selge 1 kg nøtter for en kg kjøtt**

Pris på nøtter, målt i kilo kjøtt:

$$p_A = 2 > p_B = 1$$

Eksempel på handel: Bytte til $p = 1,5$

A betaler 1,5 kg kjøtt for ett kilo nøtter.

A betaler mindre enn de var villige til å betale for ett kilo nøtter, og B får mer enn de krever

→ Begge tjener så lenge $2 > p > 1$

p_A og p_B er marginal betalingsvillighet for et kilo nøtter, målt i kg kjøtt.

marginal: ”for en enhet mer”

Etter hvert som A kjøper mer nøtter fra B for kjøtt vil trolig A's marginale betalingsvillighet for nøtter gå ned og B's marginale betalingsvillighet gå opp (dvs p_A ned og p_B opp). Når de er like er alle muligheter for handel uttømt.

Handel reduserer knapphet: begge får økt velferd.

Bytte/handel:

Minst en må få det bedre og ingen må få det verre (= "Pareto-forbedring") for at begge parter skal være villige til å inngå en avtale

**Antar at det ikke er effekter på tredjepart
Kan da bruke "Paretoforbedring" som (svakt) kriterium på en forbedring**

**OBS: Sier ingenting om at utfallet er rettferdig.
Eksemplet viser bare at det er en potensiell gevinst ved å utnytte komparative fortrinn (ulikheter i alternativkostnader)**

Historisk: Vanskelig å få til fungerende markeder på mange områder – hvorfor?

Effektiv handel krever:

Klare eiendomsrettigheter som blir effektivt beskyttet (mange land har ikke dette i dag)

Tillit (rykte, vennskap, trusler, fungerende stat, rettsapparat)

Næringsfrihet

Mobilitet tillatt og mulig

Penger en fordel

Mulighet for kreditt

Hindre: manglende sikkerhet for liv og eiendom på andres territorier, stavnsbånd, slaveri, laugsvesen, upålitelig valuta, uutviklet finanssystem (ikke selskapsrett, AS ikke mulig, regler mot rente, etc)

**Er det noen grunn til inngrep i markedet?
(Hvorfor gripe inn i frivillig bytte av varer og tjenester)**

En del inngrep gjøres for å sikre frivillig bytte og beskytte eiendom. Eks. regulering av finanssektoren

Markedet kan gi dårlige løsninger:

- **Fordelingshensyn**
- **Indirekte virkninger (byttet har virkninger på tredjepart)**
- **Offentlige goder**
- **Monopolmakt**
- **Asymmetrisk informasjon**

→Grunner til offentlige inngrep (?)

Politisk økonomi:”Myndighetene” eller ”Det offentlige” ikke allmektig & god. Analysere med myndighetene som egen aktør med egeninteresser eller som kamp mellom ulike grupper (partier) om makt.